

Csekő Tibor

Fény a reménytelenségben

Nagy Dénes *Természetes fény* című filmjéről

Az ember, ha egy filmről csak annyit hall, vagy olvas, hogy *háborús film*, hajlamos a hatalmas csatajelenetekre, a lépten-nyomon lövöldöző s a (nem feltétlen ebből kifolyólag) üvöltöző bakákra, a repkedő repeszekre és hulló végtagokra gondolni. Nem véletlen tekint sok stúdió potenciális *blockbuster*-alapanyagként a háborús filmekre, mert a fentebb említett erős hatások nézőcsalogatók tudnak lenni. (Remek példa Spielberg *Ryan közlegény megmentése* című alkotása.) Viszont vannak olyanok is, akiknek inkább Coppola *Apokalipszis most* című klasszikusa jut eszébe, ha a műfajról hall, nem véletlenül. Amennyire ugyanis egyszerűnek tűnik elsőre a műfaj, annyira lehet komplex és változatos. Nagy Dénes Závada Pál hasonló című regényét, annak egy részét feldolgozó *Természetes fény* című filmje is a háború - a szó legszorosabb értelmében mind negatív, mind pozitív - emberi oldalát hivatott bemutatni a hatalmas és dobhártyaszaggató robbanások helyett. 1942-43 körül járunk valahol a keleti fronton, ahol csaknem százezer

magyar katona teljesít szolgálatot, mint a szovjet területeket megszálló rendfenntartó erő. Semetka István (*Szabó Ferenc*) - akinek emberségét még nem ejtette teljes mértékben fogságba a háború - és alakulata eldugott falvakban keres esetlegesen rejtőzködő, vagy bújtatott partizánokat, egyúttal a rendet is igyekszik fenntartani a falusiak nem túl rendetlen mindennapjaiban. Nem egyszerű feladat a főleg dokumentumfilmesként és kislejtékfilmesként ismert, az első egészestés filmjét rendező Nagy Dénesnek ilyen témájú művel foglalkozni. Egyrészt a magyar filmtermés nem igazán bővelkedik történelmi, s azon belül is háborús remekekben, olyan pedig, amiben a magyarokat nem dicső hősként, hanem megszálló erőként ábrázolják szinte egyáltalán nincs. A rendező úgy jeleníti meg a háború mocskát és gyötrelmeit, hogy a szöveggönyv sincs több, kis túlzással 5 oldalnál és a képi világot sem a harcok felrobbanására hegyezi ki. Sokkal inkább a remekbe szabott atmoszférára, képi világra, a karakterekre, a színészek hiteles alakításaira, arcukra, mimikájukra. Méltán kapta meg a film a 71. Nemzetközi Berliini Film Fesztiválon (Berlinale) az Ezüst Medve díjat a legjobb rendezésért. Remek döntésnek tűnik a direktortól, hogy szereplőknek - a katonáktól kezdve a falusiakig - amatőr színészeket választott, még akkor is, ha nem feltétlenül ehhez van szokva a filmszeretők legjava. Nemcsak Ágh Márton látvány- és jelmeztervező munkája előtt kell megemelnünk azt a bizonyos kalapot, hanem példának okáért a főszereplőt (és a többi karaktert alakító „színészek” előtt is. Ezek a tényezők mind-mind hozzátettek ahhoz, hogy bár nem egy kimondott konkrétan megtörtént eseményt mesél el a film a cselekményben, a lehető leghitelesebbnek érződnek a háborús környezetben a karakterek. A film lassan indul, láthatjuk, ahogy a bakák egy elejtett szarvast koboznak el a civilektől, láthatjuk, ahogy a megsüllyedt lovas szekeret tolják ki a mocsárból erőnek erejével. Csupa realiztikus vágókép és látszólag jelentéktelennek tűnő snittek halmaza tarkítja a film első felét, míg nem lassan-lassan elkezd kibontakozni egy

történet. A mű nagy része szürkületben, vagy félhomályban játszódik, ami remekül érzékelteti a magyar katonák és a falusiak életének kilátástalanságát és reményvesztettségét. Ez a képi világ és a fent említett jelenetsorok is nagyszerűen megteremtik azt a nyomasztó, hasonlóan kilátástalan és reményvesztett atmoszférát, ami az egész alkotást jellemzi. És nem csak mocsaras, saras képeket látunk. Dobos Tamás operatőr ugyanannyira mutatja be a táj szépségeit, mint amennyire elmélázik a fagyos és rideg vadonon, illetve a szürke és egyszerű viskókon. Ezek, a táj gyönyörűségét kihangsúlyozó képek (főleg az utolsó jelenetben, amikor Semetka a teherautón ül) leginkább dokumentumfilmre emlékeztetőek, valószínűleg nem véletlenül. Ugyanis az operatőri munka dokumentarista felfogását a megjelenítésben mutatja a rengeteg közeli felvétel használata is. Az alkotók ezzel is bele szerették volna helyezni a nézőt a filmbe, közelebb akarják vinni a nézőt a dolgok sűrűjéhez, mintha én, a néző is egy lennék a katonák vagy a civilek közül. Ezt az operatőri munkát látva, eszünkbe juthat egy másik magyar film, a *Saul fia*, ahol szintén ezt az egyedi megoldást láthattuk. A Természetes fény nem könnyű, nem könnyed mű, a maga komótos tempójával, nyomasztó atmoszférájával, ezért aki a háborús film kifejezés hallatán inkább a cikk elején említett Spielberg filmre asszociál, nem feltétlen fogja élvezni. Aki viszont kedveli a lassabban csordogáló, egyedi látásmódot és technikát használó műveket, kifejezetten élvezni fogja ezt a nem mindennapi témát alapul vevő művet, ami a stáblista vetítése közben hagy egy kis időt, hogy elgondolkodjunk, hogy a háború(k) győztese és vesztese egy és ugyanaz: maga az ember.

(*Természetes fény*, magyar film, rendező: Nagy Dénes, operatőr: Dobos Tamás, író: Závada Pál, forgatókönyv: Nagy Dénes, jelmez- és látványtervező: Ágh Márton, vágó: Nicolas Ruml, szereplők: Szabó Ferenc, Bajkó László, Francia Gyula. Bemutató: 2021. március 1.)